

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд
412- 91/2021

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 24770 датум: 15. септембар 2021. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети
Полицијској управи у Смедереву

Београд, септембар 2021. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, А11 – Иницијатива за економска и социјална права, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Полицијска управа у Смедереву (ПУ Смедерево) – Саобраћајна полицијска испостава (СПИ) и Полицијска станица (ПС) Велика Плана
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	30. август 2021. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета, по Плану посета за 2021. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Ненајављена посета
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана и руководиоца НПМ Члан тима: Марко Анојчић Заштитник грађана/Одељење НПМ

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Иако је посета била ненајављена, сви полицијски службеници су остварили сарадњу са мониторинг тимом НПМ и омогућили остваривање мандата НПМ. Члановима мониторинг тима пружене су тражене информације, омогућен обилазак и фотографисање просторија за задржавање, ненадзиран разговор са задржаним лицем и увид у затражену релевантну документацију о задржавању лица.

Професионално поступање полицијских службеника током посете НПМ представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

ТОК ПОСЕТЕ

Пре посете ПУ Смедерево, тим НПМ је у Окружном затвору у Смедереву обавио разговоре са око 30 притвореника које су ухапсили полицијски службеници ПУ Смедерево и који су били на задржавању у ПУ Смедерево. Тим је током посете ПУ Смедерево обишао просторије за задржавање, разговарао са полицијским службеницима о начину поступања према доведеним и задржаним лицима и извршио увид у документацију о задржавању лица. Такође, обављен је разговор са једним лицем које се у тренутку посете налазило на задржавању у СПИ Смедерево.

1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Полицијски службеници навели су да се лица према којима се примењује полицијско овлашћење довођење, најпре, на лицу места, усменим путем обавештавају о својим правима, а потом им се, одмах по довођењу у станицу, уручује писано обавештење о правима. Када се лицу одреди задржавање, уручује му се примерак обавештења о правима задржаног лица. У ситуацијама када лице одбије да потпише обавештење о правима то се констатује на самом обавештењу.

У обе посећене станице задржавају се лица по основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима (ЗОБС), Закона о прекршајима (ЗОП) и Законика о кривичном поступку (ЗКП).

У предметима о задржавању лица у које је тим НПМ остварио увид, налазила су се обавештења о правима која су била потписана или је био наведен податак да је лице одбило иста да потпише. Предмети су садржали и потписана решења о задржавању. Уочено је и да се време почетка задржавања правилно рачуна. Лице које је затечено у просторијама СПИ је тиму НПМ навело да је добио писмено обавештење о правима и решење о задржавању.

Предмети су садржали и записнике о задржавању који су били потписани од стране задржаног лица. Према наводима полицијских службеника, примерак записника о задржавању уручују лицима након истека задржавања.

Записници о задржавању у СПИ садрже и податке о обиласцима задржаних лица, као и напомену о стању и активностима лица приликом обиласка, док у ПС Велика Плана поједини записници нису садржали наведене податке. Иако према службеним наводима, полицијски службеници често обилазе задржана лица и том приликом разговарају са задржаним лицем, наведени обиласци, као и напомена о стању и активностима лица приликом обиласка нису били наведени у свим записницима о задржавању у које је тим НПМ извршио увид.

1.

УТВРЂЕНО

У ПС Велика Плана поједини записници о задржавању не садрже податке о обиласцима задржаних лица.

РАЗЛОЗИ

Надзор над задржаним лицима у просторијама за задржавање лица, по правилу, врше полицијски службеници који су за то посебно оспособљени.

Надзор над задржаним лицима у просторијама за задржавање, полицијски службеник врши повременим обиласком и разговором са задржаним лицем.⁴

ПРЕПОРУКА

ПС Велика Плана ће у будућем раду у записнике о задржавању уносити податке о томе када су полицијски службеници обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

⁴ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/19) чл. 35. ст. 1. и 2.

2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

Према наводима полицијских службеника, свим доведеним и/или задржаним лицима се омогућава да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу. Позив се, најчешће, обавља са службеног телефона у присуству полицијских службеника или полицијски службеници обављају позив на број телефона који им лице да и о томе дају повратну информацију доведеном/задржаном лицу.

У записницима о задржавању, у обе посећене полицијске станице, затечени су подаци о лицу које је обавештено и сродству са задржаним лицем, као и подаци о времену када је позив упућен, односно када је лицу омогућено да оствари ово своје право, што НПМ похваљује.

Лице које је затечено у просторијама СПИ је тиму НПМ навело да му је омогућено да о свом лишењу слободе обавести члана породице.

3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Сва лица која треба задржати се претходно воде на лекарски преглед у локалну здравствену установу да би се утврдило да ли су способни за задржавање и о наведеном се сачињава службена белешка која се налази у предмету. Такође, уколико током задржавања лице искаже потребу за лекаром, позива се дежурна служба хитне медицинске помоћи. Задржано лице у СПИ Смедерево је тиму НПМ навело да није имало потребу за лекаром.

У ПС Велика Плана лекарски прегледи се обављају у међупросторији – простору између две просторије за задржавање, а у СПИ у већој службеној просторији која се налази поред просторије дежурне службе. Ове просторије су под видео надзором. Према наводима полицијских службеника, они лекарском прегледу не присуствују, осим из разлога безбедности, на захтев лекара, што евидентирају у службеној белешци.

НПМ је у неколико предмета о задржавању затекао службену белешку у којој је, између осталог, евидентирано да су полицијски службеници присуствовали лекарском прегледу на захтев лекара. **НПМ похваљује поступање полицијских службеника ПУ Смедерево, које представља пример добре праксе у поступању полицијских службеника према задржаним лицима током обављања лекарског прегледа.**

4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

Лицима лишеним слободе се омогућава да, непосредно по доласку у службене просторије, позову браниоца по свом избору или им се одређује бранилац по службеној дужности. Наведено је потврђено увидом у решења о задржавању и записнике о задржавању лица задржаних по ЗКП. Лица задржана у прекршајном поступку или у складу са правилима безбедности саобраћаја по правилу не желе да ангажују браниоца.

НПМ похваљује чињеницу да полицијски службеници ПС Велика Плана у записник о задржавању уносе податак о томе када је контактиран адвокат, односно овај податак евидентирају одвојено од податка о томе када је члан породице или друго блиско лице обавештено о задржавању.

Иако је наведено поступање уочено и у већини записника о задржавању у које је НПМ остварио увид у СПИ, у неколико записника о задржавању наведено је да је о задржавању обавештен бранилац, али су изостали подаци о томе да ли је лице о задржавању желело да обавести члана породице или друго блиско лице.

Један притвореник са којим је тим НПМ обавио разговор у ОЗ Смедерево је навео да му није било омогућено да о свом лишењу слободе обавести блиску особу. У записнику о задржавању, који је потписао без примедби, је констатовано да је о његовом лишењу слободе обавештен адвокат. Притвореник је навео и да адвокат није долазио у полицијску станицу, већ да га је први пут видео непосредно пре саслушања у јавном тужилаштву. У решењу о задржавању је констатовано да му је одређен бранилац, који није потписао решење.

НПМ скреће пажњу на чињеницу да је овде реч о два различита права: праву доведених и задржаних лица да обавесте о томе члана породице или другу блиску особу и праву на приступ браниоцу, те да је потребно да се одвојено евидентирају. НПМ изражава очекивање да ће у циљу поступања по препоруци НПМ која се односи на притуп браниоцу,⁵ Министарство унутрашњих послова предузети потребне активности да се у записник о задржавању лица, односно преглед података о доведеном лицу, унесе подаци о томе да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору, да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно, и да ли је обавио неометан разговор са браниоцем, уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

У СПИ Смедерево постоје две просторије за задржавање за по једно лице. Хигијена је на задовољавајућем нивоу, у просторијама постоји природно осветљење и дугме за позивање полицијских службеника које је у функцији. Јачина вештачког светла је задовољавајућа. Лежајеви су опремљени постељином, која делује чисто. У просторијама постоји мокри чвор и лавабо са чесмом. Обе просторије су покривене видео надзором, о чему је видно истакнуто обавештење унутар просторије. Део са мокрим чвором је одељен преградним зидом тако да омогућава приватност лицу. Надзор се обавља на монитору који је смештен у просторији дежурне службе. Полицијски службеници поред тога, често обилазе задржана лица, што се види и из записника о задржавању.

Свим задржаним лицима је доступна вода за пиће у просторијама за задржавање и обезбеђена исхрана. Први оброк задржаним лицима се обезбеђује након 6 сати, а уколико се задржавају дуже од 12 сати обезбеђују им се три obroка дневно, из полицијског ресторана који се налази у седишту ПУ. У једном кратком периоду (око месец дана), задржана лица имала су и топли оброк који је био обезбеђен од стране ОЗ Смедерево, али је у међувремену Завод обуставио наведену сарадњу. У свим записницима о задржавању лица у које је мониторинг тим НПМ извршио увид евидентирани су подаци о томе да је лицу понуђен оброк, односно да је обедовало или да је одбило понуђени оброк. Задржано лице је тиму НПМ навело да му је понуђен оброк, али да га је одбило.

⁵ Дел. бр. 9306 од 7. априла 2021. год.

Просторија за задржавање у СПИ

У ПС Велика Плана постоје две просторије за задржавање. Просторије су димензија око 7,3 m², рачунајући и мокри чвор – чувацац са испирачем који се налази у обе. Иако је сам објекат релативно новијег датума, наведене просторије се налазе у подрумском делу, пројектоване и изграђене тако да немају прозор, односно доток природне светлости и непосредног природног проветравања. Једини извор светлости је вештачко осветљење у просторији, које није задовољавајуће. Отвори, прекривени металним плочама са ситним рупама, који се налазе изнад улазних врата у просторије за задржавање, једини су извор свежег ваздуха који допире из службене просторије која се налази између две просторије за задржавање – међупросторије која има мањи прозор. У просторијама нема грејног тела, а радијатори су постављени у међупросторији.

2.

УТВРЂЕНО

У просторијама за задржавање у ПС Велика Плана вештачко осветљење је незадовољавајуће и не омогућава читање без сметњи за вид.

РАЗЛОЗИ

Полицијски притвор је (или би требао да буде) кратког трајања. Упркос томе, услови притвора у полицијским ћелијама морају задовољити одређене основне критеријуме.

Све полицијске ћелије треба да су чисте и разумних димензија у односу на број особа које се у њих смештају, и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање осим у време спавања).⁶

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу услова и хигијене, добро осветљење, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.⁷

⁶ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ): Нови стандарди у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 47.

⁷ Србија: Посета ЦПТ 2017, ЦПТ/Инф (2018) 21, пар. 42.

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид.⁸

ПРЕПОРУКА

ПС Велика Плана предузеће потребне активности у циљу обезбеђења одговарајућег вештачког осветљења у просторији за задржавање.

У свакој од просторија налази се по један лежај са постељином која није деловала чисто. Иако се, према службеним наводима организује прање комплетне постелине, исте нема довољно како би се обезбедило да задржано лице увек добије чисту постељину.

3.

УТВРЂЕНО

У ПС Велика Плана у просторијама за задржавање постелина не делује чисто.

РАЗЛОЗИ

Полицијски притвор је (или би требао да буде) кратког трајања. Упркос томе, услови притвора у полицијским ћелијама морају задовољити одређене основне критеријуме.

...

Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксирани столице или клупе), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад.⁹

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу услова и хигијене, добро осветљење, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.¹⁰

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид.¹¹

Просторије за задржавање које су намењене за задржавање лица дужи од 12 часова, морају бити опремљене посебним лежајем са постељином, која се састоји од: душека, јастука, јастучнице, чаршави, ћебади и навлаке за ћебе, за свако задржано лице.¹²

ПРЕПОРУКА

ПС Велика Плана предузеће активности да се постелина у просторијама за задржавање редовно одржава чистом.

У просторијама је приметна влага. Према службеним наводима, наведено је последица чињенице да се услед велике количине падавина, догађа да вода продре у просторије

⁸ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/18), чл. 4.

⁹ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

¹⁰ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 42.

¹¹ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 4.

¹² Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 3. ст. 1.

за задржавање и недавно је био такав случај. У том периоду, просторије се нису користиле. С тим у вези, контактирано је осигуравајуће друштво и у току су активности на решавању наведеног проблема.

Просторије за задржавање у ПС Велика Плана

У просторијама постоји аудио и видео надзор. Видео надзор не покрива део око мокрог чвора, на који начин су обезбеђени приватност и достојанство задржаних лица. Такође, надзор покрива и међупросторију, као и ходник испред ње. Просторије нису опремљене тастерима за позивање полицијских службеника, али с обзиром на постојање аудио надзора, задржана лица се могу у сваком тренутку обратити полицијским службеницима у просторијама дежурне службе, из које се обавља надзор. Обавештење о постојању надзора у просторијама налази се на спољној и унутрашњој страни врата која међупросторију одвајају од ходника полицијске станице, али не и унутар просторија. Обавештење о постојању видео надзора које је истакнуто изван просторије лако може да промакне лицу које се смешта у просторију, па НПМ сматра да би ова обавештења, како би се осигурало очување приватности задржаних лица, требало постављати унутар просторије. На овај начин, ова информација ће им током боравка у просторији бити доступна и уочљива.

4.

ПРЕПОРУКА

ПС Велика Плана ће обавештење о видео и аудио надзору над просторијама за задржавање истаћи на видном месту унутар просторија.

Према наводима полицијских службеника видео записи се, због недовољног капацитета хард диска, и даље чувају око 3 – 4 дана. Иако у претходној и од почетка ове године није било притужби задржаних лица на поступање полиције, имајући у виду да је законом¹³ прописани рок за подношење притужбе лица које сматра да су му поступањем или пропуштањем поступања запосленог при вршењу службених задатака повређена

¹³ Закон о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/16, 24/18 и 87/18), чл. 234. ст. 1.

људска и мањинска права и слободе 30 дана од дана када се притужена радња догодила, НПМ сматра да околност да се снимци чувају мање од 30 дана негативно утиче на могућност провере релевантних чињеница и истраге случајева неадекватног поступања, а тиме и на превенцију тортуре.

Имајући у виду да је НПМ у извештају из претходне посете ПС Велика Плана¹⁴ упутио препоруку Министарству унутрашњих послова да предузме потребне мере како би се видео записи са видео надзора у ПС Велика Плана чували у трајању не краћем од 30 дана, НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије више информација о активностима које ће бити предузете у циљу поступања по препоруци.

У међупросторији се налази прибор за пружање прве помоћи, а у ходнику испред је истакнут план евакуације и упутство за поступање у случају пожара.

6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Као што је напред наведено, НПМ је у ОЗ Смедерево обавио разговоре са око 30 притворених лица, на околности поступања полиције према њима током њиховог хапшења, са слушавања и полицијског задржавања. Од наведеног броја, само једно лице је имало примедби на поступање полицијских службеника приликом хапшења, наводећи да је добио бројне ударце по телу и глави. Увидом у документацију за наведено лице, утврђено је да је исто прегледано пре задржавања од стране лекара који је након прегледа констатовао једну огреботину на глави за коју се наводи да је могла настати услед чињенице да је лице било у лежећем положају са главом на земљи приликом употребе средстава за везивање. Такође, из документације произлази да се лице није жалило на повреде, нити на поступање полицијских службеника. Лице је током задржавања имало потребу за лекарским прегледом због бола у грудима. Лекарска помоћ му је указана, нису констатоване повреде, већ је лице добило лек за смирење.

Задржано лице са којим је тим НПМ обавио разговор приликом посете СПИ није имало примедби на поступање полицијских службеника. Навео је да је упознат са правима, да је потписао обавештење о правима и решење о задржавању, да му је понуђено да обавести блиску особу о задржавању што је и учинио, као и да није желео да ангажује свог адвоката. С обзиром на то да је ухапшен током ноћи, лицу је понуђен оброк након 6 сати, али је исти одбио. Није имао потребу за лекарским прегледом током задржавања.

¹⁴ Дел. бр. 35192 од 27. новембра 2019. год.